

Overweging – broeder ‘Klaagzang’ en zuster ‘Lofzang’

Gemeente van Christus, mensen van God,

Ik ken twee zeer betrokken gemeenteleden, die geregeld met elkaar in de clinch liggen. Je komt ze bijna in elke kerkgemeenschap wel tegen: broeder ‘Klaagzang’ en zuster ‘Lofzang’. En inderdaad, hun voornaamste twistpunt betreft het zingen in de kerk. Ik ben zeer vertrouwd met hun beider standpunten, want die klinken als stem en tegenstem ook in mijzelf. Dus ik dacht: stel dat ze elkaar hier ter plekke per mail een brief zouden schrijven, wat zou daar dan in staan? Omdat ik daar wel een idee over heb, ben ik maar zo vrij geweest het voor ze op te schrijven. Twee brieven. De eerste is van broeder ‘Klaagzang’. Die gaat zo:

Hooggeachte, zeer gewaardeerde zuster "Lofzang", om maar met de deur in huis te vallen: ik word een beetje moe van u. Een beetje boel eigenlijk. Ja, ik zeg het maar recht voor z'n raap. Dat uitbundige en overenthousiaste zingen van u, kan dat misschien wat minder? Ik hoop dat het niet teveel gevraagd is om de volumeknop van uw stembanden wat zachter te zetten. Ja, en dat blijde gezicht van u, als u aan het zingen bent, kan dat misschien ook een ietsje minder? Dat is zó 'overacting'. Nee, u bent niet de enige, ik weet het. Er zitten in de kerk meer van die zanglustige types. Om koppijn van te krijgen.

En denk nou niet dat ik niet van muziek houd en amuzikaal ben. Geenszins!. Ik ben o.a. een liefhebber van het levenslied. Van het echte levenslied wel te verstaan, dat dus over het echte leven gaat. Kent u Ede Staal bijvoorbeeld, die Groningse troubadour die helaas te vroeg is gestorven? Zong prachtige liedjes, zoals "Ut het nog nooit, nog nooit zo donker west". Kijk, dat is tenminste herkenbaar. En dat is precies het verschil met die blijde liedjes die u zingt. Waar gáán die over? Niet over het echte leven. Niet over wat er in de krant staat en waar je maagkrampen van krijgt.

Dus ik begrijp het niet. Ik begrijp niet dat mensen die met beide benen op de grond staan, zo blijmoedig van die vrolijke liedjes kunnen zingen. Dat irriteert me en van die irritatie krijg ik koppijn. En het is zó naïef. Toch?

Maar ja, als je oogkleppen voor hebt en niet weet wat er in deze wereld gaande is, omdat je het niet wilt weten, dan kun je wel meedoen met dat vrolijke zingen. Of je hebt de ramen en de deuren van je kerk hermetisch toegesloten zodat je de geluiden van buiten niet hoort, dan wil het ook wel. Maar dan ben je wel een beetje wereldvreemd. Een beetje erg wereldvreemd. Neem nou dat liedje dat we daarnet hebben gezongen, dat begint met: "Laat ons nu vrolijk zingen" en dat u natuurlijk ook vrolijk en uit volle borst hebt meegezongen. Dat lied bezingt dat je voeten niet moe worden, dat er eten en drinken is en vrijheid en een God die je veilig bewaart. Maar mag ik daarbij dan toch wat namen noemen van plekken uit het verleden en in het heden waar daar amper iets van merken was en is? Auschwitz, de 'killing fields' van Cambodja, het stadion in Santiago de Chili, Srebrenica, Darfur, steden in Syrië en Jemen, enzovoort.

Kijk, en dát is het hè . . . Als ik dat soort plekken en de dingen die daar gebeurd zijn en nog gebeuren, op me in laat werken, dan blijven die liederen van u me gewoonweg in de keel steken. Snapt u dat? Waarschijnlijk niet. U zult ook de verzuchting van die ballingen in Babel wel niet snappen uit Psalm 137: "Hoe zouden wij in den vreemde kunnen zingen van onze God".

In ieder geval, dat vrolijke zingen van u en van de uwen, dat strookt van geen kant met de werkelijkheid van alle dag. Dus ik zou zeggen: stop er mee. U hebt vast wel wat beters te doen. Nou ja, gegroet! Uw nochtans zeer toegenegen broeder 'Klaagzang'.

Ik neem aan dat u wel nieuwsgierig bent naar de reactie van zuster 'Lofzang'? Wel, hier komt die.

Mijn dierbare broeder 'Klaagzang', wat leuk dat u van Ede Staal houdt. Ik ben ook een fan van hem. Ik ben namelijk een noordeling, vandaar. En dat ene liedje . . . prachtig! "Ut het nog nooit, nog nooit zo donker west". Ja en dan het vervolg; "of 't wer altied wel weer licht". Wel jammer dat u dát er niet bij noemde. Maar dat ter zijde.

U hebt gelijk natuurlijk: wie dagelijks de krant leest, wordt niet altijd vrolijk. Ik kan er tenminste behoorlijk chagrijnig van worden. Of somber. Of kwaad. Dat verbaast u? Dat had u niet gezocht achter dat blije, naïeve smoeltje en die vrolijk gebekte liedjes? Nou, met alle respect, maar ik vind dan ook dat u mij niet helemaal recht doet. En die plek waar al dat zingen plaats vindt, de kerk, ook niet. Want niet alle liedjes klinken er vrolijk en uitbundig. We zongen vanmorgen ook het 'KYRIE ELEISON'. En soms schuilt er in een lied een fel protest. Of klinkt er verdriet in door. Want we proberen in de kerk, om zo te zeggen, mee te zingen op de toonhoogte van de liederen uit het oude liedboek van Israël, het boek der Psalmen. En die liederen gaan werkelijk over alles. In die liederen wordt geloofd en gedankt, maar ook gesmeekt en gejangt. Soms zelfs bijna gevloekt.

Maar goed, nou schiet ik meteen in de verdediging en dat is eigenlijk niet de bedoeling. Want het zal ongetwijfeld zo zijn dat het loflied ons soms te triomfantelijk uit de keel komt en dat het te gemakkelijk klinkt. Dat gevaar ligt altijd op de loer. Dat het vrolijke zingen verdovend werkt en de werkelijkheid van alle dag doet vergeten. Sorry dus voor de koppijn die u dat heeft bezorgd.

Maar dat is niet de intentie van het vrolijke zingen en bij mij gaat het ook niet ten koste van de betrokkenheid bij het leed van mensen. Het is veeleer omgekeerd. Om die betrokkenheid vol te houden, móet ik juist zingen. Het is soms alsof ik, al zingend, mijn longen weer volzuig met nieuwe zuurstof, zodat ik het cynisme beter buiten de deur kan houden en weer verder kan. En als ik u beluister, is het cynisme een gevaar dat bij u heel nadrukkelijk op de loer ligt. En dat cynisme, m'n beste, is de dood in de pot. Want hoe kan een mens met het negatieve waar u over spreekt, omgaan als hij geen hóóp heeft. Mij is het zingen zo dierbaar omdat het mij helpt vanuit een ander, hoopvoller perspectief te kijken naar mezelf, naar de mensen en de wereld om me heen. En ook, omdat het mij zicht geeft op God. Al zingende komt God mij weer nader. Ik hef de lofzang aan waarin de goedheid en de trouw van God worden bezongen, juist in die momenten dat ik dat niet meer zie en ervaar. En dan is het alsof ik in dat zingen God a.h.w. weer ontmoet. Om het met de woorden van Willem Barnard

te zeggen, die man die zoveel geloofsliedjes heeft geschreven: “Zingen, dat doe je niet altijd uit volle borst,- je zingt ook inademend, omdat je leeg bent, tegen de eenzaamheid in zing je, tegen het ‘nee’ in, je zingt zoals je drinkt: van dorst.”

Volgens mij hebben ooit Paulus en Silas daarom gezongen toen ze in het donker zaten, in die onderaardse kerker in Filippi. Ze zongen een loflied uit pure dorst, zo vermoed ik. Om door dat zingen weer zicht te krijgen op God. En dat ze dan gaande dat lied, het donker aan flarden zingen prachtig toch? Dat zegt iets over de kracht van het zingen. Er zit opstandingskracht in. Dus mijn beste broeder ‘Klaagzang’, laten we zingen met het hart op de tong. ‘Laten we de eeuwige woorden zingen van liefde en vrede, van een landschap ongeschonden, van licht voor blinden, van brood en wijn in elke woning, en de dood voorgoed gedood.’ (citaat uit psalm 146 – “150 psalmen vrij”) Laten we zingen tegen de klippen op en tegen de moedeloosheid in. Niet als een soort verdoving, niet als een droom om in weg te vluchten, maar als een kracht om gaande te blijven en om al zingende te blijven geloven.

Dus ik wil u uitnodigen om het eerstvolgende lied dat straks gezongen gaat worden, nu eens van harte mee te zingen. En ja, kijk er ook maar een beetje vrolijk bij. Dat mag best.

Lieve groeten, uw zuster ‘Lofzang’.

En terwijl ik die woorden van zuster ‘Lofzang’ nog eens overlees, komt mij die vrome, Jood Arjeh Lev ineens weer voor de geest uit één van Chaïm Potok’s boeken. Deze man woont in New York, maar is veel op reis. In opdracht van de Rebbe probeert hij namelijk contacten te leggen met Joden in Rusland, die vanwege het Stalinisme (in die tijd speelt dat boek van Potok) in een uiterst benarde positie verkeren en daarom graag het land uit willen om het vege lijf te redden. Zijn taak is het om daarbij in het geheim behulpzaam te zijn. Het is gevaarlijk en slopend werk. Soms is hij maandenlang van huis. Zo nu en dan slaagt zijn missie, maar vaker mislukt het en worden er mensen toch slachtoffer van Stalin’s terreurbewind. Die Arjeh Lev leidt dus een bestaan met veel spanningen, ontgoocheling en teleurstelling. Hoe houdt die man dat vol? Vaak, bij thuiskomst, is hij ten prooi aan hevige emoties en woede-uitbarstingen vanwege de zoveelste mislukking. Maar daarna, soms laat in de avond, soms midden in de nacht, hoort zijn zoontje Asjer hem ineens zingen. Met zachte, ingehouden, maar indringende stem. Steeds hetzelfde lied. Een lied, gericht tot zijn God. “Heer God, Gij Meester van het heelal, Gij zijt Koning over alle koningen.” Dat zingt hij tegen de demonie en de razernij van het Stalinisme in; dat zingt hij tegen zijn eigen ontgoocheling en moedeloosheid in; dat zingt hij tegen alle pijn van een eeuwenlange geschiedenis van lijden in. Hij zingt zijn lied over God die nochtans Koning is en gaat vervolgens weer op reis.

Het lied dat je optilt boven de tegenslagen en zorgen van alle dag uit, dat nieuwe dromen in je wakker roept en onvermoede vergezichten opent. Het lied waarin, terwijl je ‘t zingt, God je nader komt. Moge ons leven vol zijn van liederen van geloof en hoop en liefde die ons gaande houden. Amen.